

Remiss av Stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och andra samhällsnyttiga funktioner (SOU 2018:2)

(Ju2018/00485/L5)

Uppsala universitet (Juridiska institutionen) har som remissinstans att yttra sig över SOU 2018:2 Stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och andra samhällsnyttiga funktioner.

1. Allmänt

Juridiska institutionen delar Blåljusutredningens slutsats att det finns tillräckliga skäl för en särskild kriminalisering av det slag som föreslås. Det hindrar inte att institutionen har följande kommentarer.

2. Brottsubricering

Att de som arbetar som eller med så kallad blåljuspersonal har accepterat detta uttryck, och även utredaren, är förståeligt. Av detta följer inte att det skulle vara ett allmänt accepterat begrepp. Det finns snarare ett antal argument mot att använda formuleringen i benämningen av ett brott. Något motsvarande det som föranledde övergången från rött till blått ljus skulle kunna leda till att färgen byttes ut framöver, vilket skulle göra brottsubriceringen obegriplig. Allmänheten kan uppfatta blåljus som mer omfattande, alltså avse även annat, än avsett. I stället för att fortsätta med en lista över invändningar av olika slag avslutar Juridiska institutionen i stället med en vädjan om att i samarbete med språkvetarna komma fram till en annan benämning av brottet.

3. Särskilt skydd

Det går givetvis inte att övertygande argumentera mot att de uttryckningar som Blåljusutredningen haft att föreslå stärkt straffrättsligt skydd för kan få detta. Det kan te sig märkligt att räddningstjänst och ambulanssjukvård inte ska ha samma skydd som polis i just dessa situationer.

Juridiska institutionen vill ändå påminna om att det även finns skäl för ett särskilt skydd av myndighetsutövning, och för dem som utövar myndighet, jämfört med annan verksamhet. Detta utredningsuppdrag har inte varit sådant att någon allmän översyn av dessa bestämmelser i 17 kap. brottsbalken (BrB) skulle göras. De föreslagna ändringarna i de andra författningarna skulle vara bra att genomföra för att förbättra regelsystemet, men det finns flera skäl som

talat för att göra en allmän översyn av skyddet för myndighetsutövning och vilka samt vad som bör skyddas. I det sammanhanget kan även beaktas om uttryckningsverksamheten skulle bli en sådan verksamhet som skyddas av ett framtida 17 kap. BrB.

Erfarenheten visar att när skyddet för annan personal eller uppgifter utökas har det senare kommit krav på att skyddet för t.ex. poliser och Polisens uppgifter ska få ännu lite starkare skydd. Av detta följer inte att Juridiska institutionen förordar skärpta straffskalor, utan den vill tvärtom motverka att repressionen ökar. "Lösningen" är inte strängare straff för det som Blåljusutredningen vill förebygga, utan andra åtgärder är mer verkningsfulla om brottslighet av detta slag inte ska begås.

4. Försvårande omständigheter och påföljdsbestämning

I SOU 2018:2 föreslås en ny punkt i 29 kap. 2 § BrB, en punkt 9. Listan med exempel på för bedömningen av straffvärdet försvårande omständigheter har fått tillägg tidigare, jämfört med den ursprungliga utformningen. Som bekant finns även andra krav på att olika omständigheter ska läggas till. Juridiska institutionen ser nackdelar med att ha en alltför lång och specificerad lista med punkter. En sådan inbjuder till motsatsslut som inte är avsedda. 2–3 §§ är endast exempel, om än som omständigheter som ska beaktas särskilt. 29 kap. 1 § ger redan möjlighet att ta de hänsyn som Blåljusutredningen anger skäl för. Definitionen av straffvärde i bestämmelsens andra stycke medger de nämnda hänsynen, och första stycket anger straffvärdets centrala betydelse för bestämningen av straff, och därmed för påföljdsbestämningen. Medveten om att märkbara steg i straffmätningen oftare tas när omständigheten i fråga nämns uttryckligen i 2 eller 3 §, riskerar ändå ytterligare lika beaktansvärda omständigheter att inte beaktas tillräckligt av de skäl som nämnts ovan. Att förslag lämnas av en utredning som haft ett specifikt område att se över är förståeligt, men i den fortsatta beredningen av förslaget bör de hänsyn till helheten väga tyngre. (Juridiska institutionen förstår inte riktigt varför beskrivningar av påföljdsbestämning för unga lagöverträdare fått så stort utrymme i betänkandet men förutsätter att pågående översyn av påföljdsfrågor omfattar även dessa delar. Att det på några ställen står svårighetsgrad i stället för svårhetsgrad förstår vi är enbart korrekturfel.)

Ett annat skäl för att avstyrka den föreslagna punkten är att de arbetsrättsliga förutsättningarna inte är tillräckligt utredda. Även om Blåljusutredningen beskrivit vad den menar med yrkesutövning väcks frågor. Arbetsmarknadens utveckling med volontärer och praktikanter m.fl. av olika slag måste beaktas innan en föreslagen lagtext av detta slag skulle kunna genomföras. Man kan även fråga sig om alla de gärningar som kan bli aktuella verkligen har ett högre straffvärde.

5. Målsägande

På några ställen i betänkandet finns formuleringar som går ut på att det inte är tänkt att det föreslagna nya brottet som kallats blåljussabotage ska utgöra ett s.k. målsägandebrott. Att frågan om vem som är målsägande inte är enbart en fråga om brottstyp har utretts väl i SOU 2007:54 Barnet i fokus. En skärpt lagstiftning mot barnpornografi, med en kortare uppföljning i SOU 2010:49 Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008.

Det är möjligt att Blåljusutredningen med denna formulering främst vill säga att brottet är att uppfatta som ett brott mot allmänheten, och inte mot de enskilda individer som utför uttryckningen. Detta hindrar inte att dessa personer är målsägande, om de är så direkt berörda av brottet att de bör betros med att väcka åtal i de fall åklagare väljer att inte göra det. Vad Juridiska institutionen vill ha sagt är att frågan om en person ska betraktas som målsägande inte kan regleras genom särskild lagstiftning, utan den avgörs av tolkning och tillämpning av 20 kap. 8 § rättegångsbalken. Den utveckling som målsägandebegreppet har gått igenom sedan det flyttades till RB ger anledning till bedömning av varje fall för sig.

6. Konkurrensfrågor

Utredaren har bemödat sig att redovisa hur konkurrensöverväganden bör ske. Sådana förslag är alltid bra att få i betänkanden och propositioner eftersom de underlättar för rättstillämparen som inte själv behöver gå till vad som brukar kallas straffrättens konkurrenslära. I just dessa fall är det önskvärt att konkurrens med vapenbrott enligt vapenlagen (1996:67) beaktas uttryckligen. Förarbetena till den senaste höjningen av minimistraffet för grovt vapenbrott, 9 kap. 1 a §, ger anmärkningsvärt lite ledning för konkurrensöverväganden m.m. De exempel som ges på vad som gör ett vapenbrott grovt är sådana att de oftast passar in på hindrande av uttryckningar i de fall det finns ett vapen med på dessa platser.

Förslag till yttrande i detta ärende har upprättats av universitetslektor Lena Holmqvist. Yttrandet har på delegation avgivits av Juridiska fakultetens dekanus, professor Mattias Dahlberg.

Mattias Dahlberg